

В. КАМІНСЬКИЙ, видатний діяч Української культури

До списку багатьох видатних діячів української культури треба вписати також ім'я професора Вячеслава Камінського. Саме цього року сповнилося 5 років з дня його смерті в Київській в'язниці. Вшануванню його пам'яті я й присвячую ці рядки.

Вячеслав Камінський народився 1869 року в с. Косареві, Дубенського повіту, на Волині, в родині священика. Ще під час навчання в середній школі він вивчав на рідній мові та побут рідної місцевості, працюючи над питаннями діалектології та етнографії. Цю працю він продовжував і далі, будучи студентом Варшавського університету, де під керівництвом проф. Карського складав реферати (в семінарах з діалектології та історії мови), писав курсові праці, ввесь час тримаючи міцний зв'язок з рідною місцевістю, збираючи фольклорні матеріали. Тоді ж таки під керівництвом проф. Смірнова він написав розвідку „Древне-русские хождения по св. местам, как памятники литературы“, за яку був нагороджений золотою медаллю.

Після закінчення філологічного факультету в 1896 році В. Камінський, поруч з педагогічною роботою в гімназіях, широко розгорнув наукову роботу в галузі української мови та фольклору. З цією метою, за дорученням Географічного Товариства (СПБ) в 1903 році він виконав наукове відрядження до Ковельської округи, зібравши численний діалектологічний і фольклорний матеріал, поклавши початок збиранню фольклорного матеріалу серед місцевого вчительства. З 1904 року став працювати в Варшаві як член „Товариства історії, філології і права“ при університеті, а з 1907 року до 1914 року як учений секретар цього Товариства.

Але найбільше цікавить молодого вченого питання української діалектології. Він присвячує себе вивченню говірки саме тієї рідної місцевості, серед якої він провів своє дитинство, свої молоді роки.

В. Камінський вивчає говірку тієї території, яка найближче стояла до його мовної свідомості, маючи для цього й достатню матеріальну базу. З доручення Російської Академії Наук, а також з її матеріальною підтримкою, впродовж літніх місяців років 1910, 1911 та 1913 він провів широке збирання на Волинському Поліссі матеріалів для своєї магістерської дисертації на тему „Очерк народных говоров Волинского Полесья“. На превеликий жаль, молодому вченому не пощастило здійснити своїх широких планів: всі матеріали і підготовча до дисертації робота загинули разом з його власним майном під час війни 1914 року. Загинула також вище згадана введена до друку медальова робота. Під час війни та евакуації з Варшави припинилась і наукова робота, яка відновилась аж з 1919 року, коли за пропозицією акад. Тарнавського його обрано до складу Комісії для вивчення звичаєвого права України при Українській Академії Наук, а з 1931 року, крім того, — до складу Етнографічної Комісії УАН.

Таким чином, силою об'єктивних обставин напрямок наукової роботи В. Камінського змінився: свої наукові дослідження йому довелося скерувати в рідше діалектології, а звичаєвого права й етнографії; над цими двома дисциплінами він працював аж до кінця свого життя. Можна сказати, що з 1919 року починається другий етап його наукової діяльності.

В період з 1920 до 1922 року за дорученням Академії Наук В. Камінський працює на науковій і науково-організаційній роботі в Вінниці і на Поділлі та Волині взагалі, 1) збирає матеріали звичаєвого права, 2) засновує філію Національної Бібліотеки у Вінниці, 3) засновує етнографічну секцію УАН в Вінниці та Житомирі, 4) реорганізує краєвий музей у Вінниці. В цей же час, користаючи з перебування в Вінниці, читає курс лекцій з загальної і української етнографії в Вінницькому Інституті Народної Освіти.

З 1922 року В. Камінський остаточно переїздить до Києва, де веде систематичну наукову роботу в Академії Наук, студіюючи питання історії етнографічних студій з Поділля, Чернігівщини та Волині; збирає і опрацьовує матеріали звичаєвого права, вивчає історію вивчення звичаєво-правних норм на Україні тощо.

Яку ж наукову спадщину залишив нам проф. В. Камінський? Вище вказано на два етапи його наукової діяльності. Це й сам він стверджує в своїй ав-

тубіографії: „Праця моя, природно, поділяється на два періоди: перший охоплює роки 1896, 1897, 1898 і 1899; другий, починаючи з 1920, триває до теперішнього часу. Прогалина, що склалася між цими двома періодами, становить різницю в праці з боку її завдань, процесу виконання, оточення, серед якого вона відбувалась, і тих наслідків, що зараз за них можна промовляти“.

Перший етап його наукової діяльності характеризується великим інтересом до діалектології, яку він обрав за основний об'єкт своїх наукових студій. Перша його праця з української діалектології під назвою „Материалы для характеристики украинских говоров Подольской губ.“ друкується 1902 року в „Живой старине“ (вып. I). Друга праця під назвою „Описание говора с. Косарево, Дубенского уезда, на Волини“, яку він присвячує описові говірки рідного села, друкується 1904 року в „Русском филологическом вестнике“ (кн. I). Наслідки вивчення Волинського Полісся викладені в статтях: „Диалектологические и этнографические особенности Волинского Полесья“ (Известия II отд. Ак. Наук 1911, т. XVI), „Отчет о поездке по Волинскому Полесью по поручению Петербургской Академии Наук“ (Отчет Академии Наук за 1911 г.), „Итоги работ по изучению Волинского Полесья в диалектологическом и этнографическом отношении“ (Известия II отд. Ак. Наук, 1914; т. XIX).

В цей же період В. Камінський друкує ряд статтів з української етнографії: „Праздник Пасхи в с. Косарево Дуб. уезда на Волини“ (Киевская старина, 1906, т. 3—4), „Этнографические материалы, собранные в с. Будьках Винниц. уезда, Подольской губ. (Киев. старина 1906, кн. 5—6), „Этнографическое изучение Волини и важнейшие вопросы ее этнографии“ (Записки Общества И. Ф. и Прав. при Варш. ун-те, 1912, вып. VI), „Похоронные причитания и похоронные обряды на Волинском Полесье“ (Записки Общества И. Ф. и Прав. при Варш. ун-те 1912, вып. VI) та інші.

Я не називаю тут цілого ряду статтів з російської літератури, які належать до цього періоду, бо ці статті безпосереднього відношення до характеристики В. Камінського, як діяча української культури, не мають.

Не менш інтенсивним в галузі наукової продукції В. Камінського є другий етап його діяльності, що характеризується дещо іншим напрямком: з відомих уже причин він примушений був залишити працю над діалектологією й переключитись на звичаєве право та етнографію. Так появляються друком, починаючи з 20 років, такі його праці: „Етнографія та її питання в працях академіка Сумцова“ (Записки істор. філолог. Відділу УАН, VII—VIII), праця, преміювана Управлінням Головнауки України; „Спроба кодифікації звичаєвого права праці, № 4); „Парубоцькі громади на Поділлі як звичаєво-правний інститут“ (Праці № 3—4); „Свято Купала на Волинському Поліссі“ (Етнограф. Вісник, 1927, кн. 5), „Етнографія в науковій діяльності Д. М. Щербаківського“ (Етн. Вісн. 1928, кн. 6) та інші, а крім того, багато рецензій на різні етнографічні видання.

Крім того, почато друком працю про В. Гнатюка „Етнографія Угорщини“, виготовлено до друку праці про Чубинського і Драгоманова, а також про деякі звичаєво-правні властивості на Волині. Із інших недрукованих вартих уваги праць слід відзначити такі: „Отарія в минулому і сучасному житті України“, „Могорич в побуті людности польської та української“, „Падалія як майно в звичаєвому праві Дніпровських лощманів“ та багато інших. Але особливо заслуговує на увагу корпус частушок із Старобільського повіту на Харківщині, що його автор підготував до друку ще в 1934 році. В цей корпус увійшло 5096 частушок, цифра досить солідна.

Ми не маємо можливості перелічити всі друковані й недруковані праці проф. В. Камінського: реєстр цих праць був би дуже великий. Цих даних досить, щоб оцінити заслуги нашого поважного вченого і діяча української культури. Найкращим свідченням про заслуги проф. В. Камінського, особливо в галузі української етнографії, може служити факт присудження йому „Государственным Географическим Обществом“ в 1929 році малої золотої медалі та обрання його в 1930 році дійсним членом цього „Общества“. Ще

в 1928 році академік Є. Карський в своєму відзвірі на присудження проф. Камінському золотої медалі писав: „В. А. Камінський свої етнографічні праці провадить уже протягом 25 років дуже інтенсивно і послідовно, особливо на Україні. Маючи відповідну підготовку, він домогся й помітних наслідків; це можна бачити з його ґрунтовних звітів, надрукованих в виданнях Академії Наук. На цій підставі вважаю справедливим клопотатися про нагородження В. А. Камінського малою золотою медаллю“.

Оцінка ак. Карського цілком справедлива. Але пройшло від того часу до трагічної смерті вченого десять років, стаж його наукової інтенсивної роботи збільшився ще на десять років, і ці роки припадають саме на той час, коли В. Камінський був в повному розквіті своєї наукової ерудиції.

І тепер, вшановуючи пам'ять проф. Камінського, ми з повним правом можемо високо оцінити його заслуги перед українським народом. Українській культурі він присвятив всі свої сили, за український народ він віддав своє життя.

Київ, 1943 р.

Проф. П. Ковалів